

ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣΦΑΓΗΣ*

Υ Π Ο

Δρος ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ίατροϋ Παθολόγου, Ἀμίσθου Ἐπικ. Καθηγ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν,
Ἑγχεινομικοῦ Δ/ντοῦ τοῦ Ι.Κ.Α.

Ἐν ἀρχῇ θεωρῶ σκόπιμον νὰ ὑπομνήσω διὰ βραχέων, ὅτι ἡ ἀνθρωποσφαγή, ἀλλὰ καὶ ἡ δι' οἰουδήποτε μέσου ἀφαίρεσις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς τυγχάνει ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπερ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὴν ὁ Αὐτρωτής, "Ὅστις ἐδίδαξε τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην¹, ὡς καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοιαύτην^{2,3}. Ἄλλωστε εἰς «τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς» ἀνήκουν οἱ «φόνου», δεδομένου, ὅτι «καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστίν» ἡ «ἀγάπη» καὶ ἡ «μακροθυμία»⁴. Ὡς γνωστὸν ὁ Ἰησοῦς «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου»⁵, τοῦ τὴν θανατικὴν ποινὴν πρὸςβλέποντος, «τέλος»⁶ δόσας «εἰς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν ἰσχύν»⁷ τούτου καὶ οὕτω «κατηργήθημεν (ἐλευθερώθημεν) ἀπὸ τοῦ νόμου»⁸, ὅστις «ὀργὴν κατεργάζεται»⁹ καὶ κατὰ συνέπειαν τελοῦμεν οὐχὶ «ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν»¹⁰.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἣν διενήργησα, προέκυψαν στοιχεῖα σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα τῆς παρουσίας μελέτης, τὰ ὁποῖα ἐκθέτω ἀμέσως κατωτέρω:

---

* Ἀνεκινώθη εἰς τὸ 43ον Πανελλήνιον Ἱατρικὸν Συνέδριον τῆς Ἱατροχειρουργικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν (Ἀθῆναι 11—13.12.1987).

1. Κατὰ Μάρκον, ιβ', 31, 33.
2. Κατὰ Ματθαῖον, ε', 44.
3. Κατὰ Λουκᾶν, στ', 27, 35.
4. Πρὸς Γαλάτας, ε', 19, 21, 22.
5. Ἐνθ' ἄνωτ., γ', 13.
6. Πρὸς Ρωμαίους, ι', 4.
7. Π. Τ ρ ε μ ε λ α, Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας, Σωτήρ, 1974, σελ. 655.
8. Πρὸς Ρωμαίους, ζ', 6.
9. Ἐνθ' ἄνωτ., δ', 15.
10. Ἐνθ' ἄνωτ., στ', 14.

α') Δικαία περὶ σφαγῆς ἀπειλῆ τοῦ Δημιουργοῦ.

Ὁ Θεὸς διὰ στόματος τοῦ Προφήτου Ἱερεμίου δικαίως ἀπειλεῖ ἐν προκειμένῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς ἀποστατήσαντας Ἰουδαίους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς κατοίκους τῆς Βαβυλώνας. Συγκεκριμένως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ Κύριος Σαβαώθ λέγει τὰ ἐξῆς: «ἐκδικήσω ἐπ' αὐτοὺς ... τὴν μάχαιραν εἰς σφαγὴν»¹¹ καὶ εἰς τὴν δευτέραν τὰ ἀκόλουθα: «καταβιβάσω αὐτοὺς ὡς ἄρνας εἰς σφαγὴν καὶ ὡς κριοὺς μετ' ἐρίφων»¹². Ἐπὶ πλέον ὁ Ἵψιστος ἀποτεϊνόμενος πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἀρχηγούς τῆς γῆς λέγει: «ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι ὑμῶν εἰς σφαγὴν, καὶ πεσεῖσθε ὡσπερ οἱ κριοὶ οἱ ἐκλεκτοί»¹³. Ἐξ ἄλλου ὁ προφήτης Ἡσαίας διακηρύττει, ὅτι θὰ ἐκσπάσῃ ὁ θυμὸς Κυρίου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἡ δικαία Αὐτοῦ «ὀργὴ ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τοῦ ἀπολέσαι αὐτοὺς καὶ παραδοῦναι αὐτοὺς εἰς σφαγὴν»¹⁴. Ὡσαύτως ὁ προφήτης οὗτος βεβαιοῖ, ὅτι θὰ λάβῃ χώραν «σφαγὴ μεγάλη ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ»¹⁵. Ἐπίσης ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἐξ ἑνὸς μὲν πληροφορεῖ, ὅτι ὁ «Κύριος ... ἐξήνεγκε τὰ σκεύη ὀργῆς αὐτοῦ», ἐξ ἑτέρου δὲ ἐκφράζει τὴν δικαίαν θείαν ἀγανάκτησιν λέγων: οἱ Χαλδαῖοι «καταβήτησαν εἰς σφαγὴν»¹⁶. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς με, λέγων ... ρομφαία ρομφαία, ὀξύνου καὶ θυμώθητι ... σφάζε, ἐξουδένει ... ἀνάκραγε καὶ δλόλυξον, υἱὲ ἀνθρώπου ... οἱ ἀσθενεῦντες ... παραδέδονται εἰς σφάγια ρομφαίας»¹⁷.

β') Περιπτώσεις ἀνθρωποσφαγῆς.

Ὁ Ἰωσήφ, ἐρμηνεύων τὸ ὄνειρον τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ, εἶπεν εἰς αὐτόν: «ἔτι τριῶν ἡμερῶν καὶ ἀφελεῖ Φαραὼ τὴν κεφαλὴν σου ἀπὸ σοῦ καὶ κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου» καὶ ὁ Φαραὼ «ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ... τὸν ... ἀρχισιτοποιὸν ἐκρέμασε», συμφώνως τῇ ἐν προκειμένῳ ἐρμηνείᾳ, δηλαδὴ ἀποκεφαλίσας τοῦτον προηγουμένως («καθὰ συνέκρινεν αὐτοῖς Ἰωσήφ») ¹⁸. Ἐπίσης «ἔσφαξε Σαμουὴλ τὸν Ἀγάγ ἐνώπιον Κυρίου ἐν Γαλγάλ»¹⁹. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἀγάγ, ὁ βασιλεὺς «Ἀμαλήκ», ὀλίγον πρὸ τῆς σφαγῆς τοῦ ἀντιληφθεῖς τὴν ἐπικειμένην θανάτωσίν του («προσῆλθε» πρὸς τὸν Σαμουὴλ «τρέμων» καὶ λέγων: «εἰ

11. Ἱερεμίας, ιε', 3.

12. Ἐνθ' ἄνωτ., κη', να', 40.

13. Ἐνθ' ἄνωτ., λβ', 20.

14. Ἡσαίας, λδ', 2.

15. Ἐνθ' ἄνωτ., 6.

16. Ἱερεμίας, κζ', ν', 25, 27.

17. Ἰεζεκιήλ, κα', 8-10, 12, 15.

18. Γένεσις, μ', 19, 20, 22.

19. Βασιλ. Α', ιε', 33.

οὕτω πικρὸς ὁ θάνατος;»²⁰, δηλαδή εἶναι τόσο πολὺ πικρὸς ὁ θάνατος; Προσέτι ὁ προφήτης Ἡλιοῦ («κατάγει» τοὺς προφῆτας τοῦ Βάαλ «εἰς τὸν χειμάρρου Κισσῶν καὶ ἔσφαξεν αὐτοὺς ἐκεῖ»²¹. Μνηστέον, ὅτι οἱ οὕτω σφαγιασθέντες «προφῆται Βάαλ» ἦσαν «τετρακόσιοι καὶ πενήντα ἄνδρες»²². Ἐξ ἄλλου οἱ ἄρχοντες τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῆς πόλεως τῆς Σαμαρείας, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀρμόδιοι διὰ τὴν διατροφήν καὶ ἀνατροφήν τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαάβ, τῇ ἐντολῇ τοῦ ὑπὸ προφήτου χρισθέντος βασιλέως τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ Ἰοῦ, «ἔλαβον τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως (τοῦ Ἀχαάβ) καὶ ἔσφαξαν αὐτούς, ἑβδομήκοντα ἄνδρας, καὶ ἔθηκαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν καρτάλλοις (ἐντὸς κανίστρων) καὶ ἀπέστειλαν αὐτάς πρὸς» τὸν Ἰοῦ «εἰς Ἰεζράελ»²³. Ὡσαύτως ὁ Ἰοῦ ἀναφερόμενος εἰς «τοὺς ἀδελφούς Ὀχοζίου βασιλέως Ἰούδα ... εἶπε· συλλάβετε αὐτοὺς ζῶντας· καὶ ἔσφαξαν αὐτοὺς εἰς Βαιθακάδ, τεσσαράκοντα καὶ δύο ἄνδρας, οὐ κατέλιπεν ἄνδρα ἐξ αὐτῶν»²⁴. Ἐπίσης ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνος Ναβουχοδονόσορ «τοὺς υἱοὺς Σεδεκίου (βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ) ἔσφαξε κατ' ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ», τουτέστι ἐνώπιον τοῦ πατρὸς των, καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Σεδεκίαν «ἐξετύφλωσε»²⁵. Τὸ γεγονός τοῦτο σχολιάζων ὁ προφήτης Ἱερεμίας γράφει τὰ ἐξῆς: «ἔσφαξε βασιλεὺς Βαβυλωνος τοὺς υἱοὺς Σεδεκίου κατ' ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας Ἰούδα ἔσφαξεν ἐν Δεβλαθά. καὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς Σεδεκίου ἐξετύφλωσε»²⁶. Ἐπὶ πλέον ἡ Ἰουδίθ ἀπεκεφάλισε τὸν Ὀλοφέρην ἐνεργήσασα ὡς ἐξῆς: Ἐπλησίασε τὸν στῦλον τῆς κλίνης, ὅστις ὑποῦτο ὑπερθεῖν τῆς κεφαλῆς του καὶ ἐκεῖθεν ἤρπασε τὸ ξιφὸς του «καὶ ἐγγίσασα τῆς κλίνης ἐδράξατο τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ εἶπε· κραταίωσόν με, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. καὶ ἐπάταξεν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ δις ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς καὶ ἀφεῖλε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ ... καὶ παρέδωκε τῇ ἄβρα αὐτῆς (εἰς τὴν δούλην τῆς) τὴν κεφαλὴν Ὀλοφέρνου»²⁷. Τὴν ἀμέσως ἐπομένῃν πρωτῶν ὁ Βαγῶας «εἰσηλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ εὗρεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς χελωνίδος ἐρριμμένον νεκρόν, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀφήρητο ἀπ' αὐτοῦ» καὶ ἀμέσως «ἐξεπήδησεν εἰς τὸν λαὸν κράζων ... ἰδοὺ Ὀλοφέρνης χαμαί, καὶ ἡ κεφαλὴ οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῶν»²⁸. Προσέτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος «συνεστήσατο πολέμους πολλοὺς ... καὶ ἔσφαξε βασιλεῖς τῆς γῆς»²⁹. Ἐξ ἄλλου ὁ ἱερεὺς Ματταθίας, ὅτε «προσῆλθεν ἀνὴρ Ἰουδαῖος ... θυσιᾶσαι ἐπὶ τοῦ» εἰ-

20. Ἐνθ' ἄνωτ., 32.

21. Βασιλ. Γ', ιη', 40.

22. Ἐνθ' ἄνωτ., 22.

23. Βασιλ. Δ', ι', 7.

24. Ἐνθ' ἄνωτ., 13, 14.

25. Ἐνθ' ἄνωτ., κε', 7.

26. Ἱερεμίας, νβ', 10, 11.

27. Ἰουδίθ, ιγ', 7-9.

28. Ἐνθ' ἄνωτ., ιδ', 15, 17, 18.

29. Μακ. Α', α', 2.

δωλολατρικοῦ «βωμοῦ ... ἐζήλωσε (ἠγανάκτησε), καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκε θυμὸν κατὰ τὸ κρίμα καὶ δραμῶν ἔσφαξεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν βωμόν»³⁰. Ὡσαύτως ὁ Ζαβδιήλ ὁ Ἄραψ ἀφείλε ... τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου καὶ ἀπέστειλε τῷ Πτολεμαίῳ»³¹. Ἐπίσης ὁ Ἰάσων, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, «ἐποιεῖτο σφαγὰς τῶν πολιτῶν τῶν ἰδίων (τῶν συμπολιτῶν του) ἀφειδῶς»³², ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, ὅταν ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ «ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις ... τοὺς εἰς τὰς οἰκίας ἀναβαίνοντας κατασφάζειν. ἐγίνοντο δὲ ... παρθένων τε καὶ ἰηπίων σφαγαί». Οὕτω ἀπωλέστησαν διὰ σφαγῆς («ἐκ χειρῶν νομαῖς») τεσσαράκοντα χιλιάδες, οὐχὶ δὲ ὀλιγώτεροι («τῶν ἐσφαγμένων») ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι («ἐπράθησαν»³³). Ἀργότερον ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπέστειλε τὸν «μισάρχην (βδελυρόν) Ἀπολλώνιον μετὰ στρατεύματος δισμυρίων πρὸς τοῖς δισχιλίους (εἴκοσι δύο χιλιάδων ἀνδρῶν), προστάξας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ πάντας (πάντας τοὺς ἐνήλικας) κατασφάζαι»³⁴. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀπολλώνιος συμμορφούμενος πρὸς τὴν ὡς ἄνω ἐντολὴν μόλις ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλήμ διέταξε καὶ ἐφόνευσαν πάντας τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες εἶχον ἐξέλθει, ἵνα ἴδουν τὴν στρατιωτικὴν παράταξιν καὶ «εἰσδραμῶν» εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐξωλόθρευσε «ἱκανὰ ... πλήθη»³⁵. Ἐπιπλέον ἐξεδόθη ψήφισμα ἐπὶ Πτολεμαίου, συμφώνως τῷ ὁποίῳ νὰ κατασφάζονται, ὅσοι ἐκ τῶν Ἰουδαίων δὲν συνεμορφοῦντο πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα («ψήφισμα... ἐξέπεσαν ... τοὺς ... μὴ προαιρουμένους μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ Ἑλληνικὰ κατασφάζειν»³⁶). Προσέτι οἱ Ἰουδαῖοι, «γενομένου ... αὐτοῖς τοῦ Παντοκράτορος συμμάχου, κατέσφαζαν τῶν πολεμίων ὑπὲρ τοὺς ἑνακισχιλίους»³⁷. Ἐπιπροσθέτως καὶ οἱ περὶ τὸν Μακκαβαῖον ἐνεφάνισαν σχετικὴν δραστηριότητα. Συγκεκριμένως οὗτοι «κατέσφαζον ... τοὺς ἐπίπτοντας (τοὺς πίπτοντας εἰς τὰς χεῖράς των)» Ἰδουμαίους, «ἀνεῖλον (ἐφόνευσαν) δὲ οὐχ ἦττον (οὐχὶ ὀλιγώτερος) τῶν δισμυρίων» (τῶν εἴκοσι χιλιάδων)³⁸. Ἐξ ἄλλου ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μακκαβαῖον «κατεσφάγησαν» ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Τιμόθεον «δισμύριοι πρὸς τοῖς πεντακοσίοις (εἴκοσι χιλιάδες πεντακόσιοι), ἵππεῖς δὲ ἑξακόσιοι»³⁹ καὶ ἐπιπλέον «τὸν Τιμόθεον ἀποκεκρυμμένον ἐν τινὶ λάκκῳ κατέσφαζαν καὶ τὸν τοῦτου ἀδελφὸν Χαιρέαν καὶ τὸν Ἀπολλοφάνην»⁴⁰. Ὡσαύτως οἱ «περὶ τὸν

30. Ἐνθ' ἄνωτ., β', 23, 24.

31. Ἐνθ' ἄνωτ., ια', 17.

32. Μακ. Β', ε', 6.

33. Ἐνθ' ἄνωτ., 12-14.

34. Ἐνθ' ἄνωτ., 24.

35. Ἐνθ' ἄνωτ., 26.

36. Ἐνθ' ἄνωτ., 8, 9.

37. Ἐνθ' ἄνωτ., η', 24.

38. Ἐνθ' ἄνωτ., ι', 17.

39. Ἐνθ' ἄνωτ., 31.

40. Ἐνθ' ἄνωτ., 37.

Ἰούδαν», ἀφοῦ κατέλαβον «τὴν πόλιν» Κάσπιν «τῆ τοῦ Θεοῦ θελήσει, ἀμυθῆτους ἐποίησαντο σφαγὰς, ὥστε τὴν παρακειμένην λίμνην, τὸ πλάτος ἔχουσαν σταδίων δύο, κατάρρουτον αἷματι πεπληρωμένην φαίνεσθαι»⁴¹. Ἐπίσης ὁ Ἰούδας ἐπελθὼν ἐναντίον τοῦ Καρνίου καὶ τοῦ Ἀταργατείου («Ἐξελθὼν ... ἐπὶ τὸ Καρνίον καὶ τὸ Ἀταργατεῖον») «κατέσφαξε μυριάδας σωμάτων δύο καὶ πενταχισχιλίους» (εἴκοσι πέντε χιλιάδας ἀνδρας)⁴². Προσέτι ὁ Παντεπόπτης διὰ στόματος τοῦ προφήτου Ὀβδιού ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν Ἰδουμαίαν λέγει, ὅτι θὰ τὴν τιμωρήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀσεβείας τῆς καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς σφαγῆς τῶν ἀδελφῶν τῆς, τουτέστι τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰακώβ («διὰ τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἀσέβειαν τὴν εἰς τὸν ἀδελφόν σου Ἰακώβ») ⁴³. Ἐπιπλέον ὁ Παντοδύναμος ἀποκαλύπτει εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν οἱ εἰδωλολάτραι οἱ «σφάζοντες τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς φάραξι ἀναμέσον τῶν πετρῶν»⁴⁴. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἱερεμίας προφητεύων τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας Μωάβ γράφει, ὅτι οἱ «ἐκλεκτοὶ νεανίσκοι» τῆς χώρας ταύτης «κατέβησαν (ὠδηγήθησαν) εἰς σφαγὴν»⁴⁵. Ἐπιπροσθέτως ὁ Ἰσμαὴλ προσεκάλεσεν «ὀγδοήκοντα» ἀνδρας, οἵτινες «ἤλθον ... ἀπὸ Συχέμ καὶ ἀπὸ Σαλήμ καὶ ἀπὸ Σαμαρείας», ἔχοντες εἰς τὰς χεῖράς των δῶρα καὶ λίβανον «τοῦ εἰσενεγκεῖν εἰς οἶκον Κυρίου» καὶ «ἔσφαξεν αὐτοὺς εἰς τὸ φρέαρ», εἰς τὸ ὁποῖον «ἔρριψεν ... πάντας, οὐς ἐπάταξε»⁴⁶. Ὡσαύτως ὁ Δημιουργὸς ἀποτεινόμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὴν ἐμφανίσασαν φοβερὰς ἐκτροπὰς Ἱερουσαλήμ, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης, καθὼς καὶ τῆς Σαμαρείας, λέγει εἰς τὴν πρώτην περιπτῶσιν τὰ ἐξῆς: «ἔσφαξας τὰ τέκνα σου καὶ ἔδωκας αὐτὰ ἐν τῷ ἀποτροπιάζεσθαί σε ἐν αὐτοῖς (πρὸς ἀποτρόπαιον ἐξιλέωσίν σου)»⁴⁷ καὶ εἰς τὴν δευτέραν τὰ ἀκόλουθα: «ἐν τῷ σφάζειν αὐτοὺς τὰ τέκνα αὐτῶν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν ... εἰσεπορεύοντο εἰς τὰ ἁγία μου τοῦ βεβηλοῦν αὐτὰ»⁴⁸. Ἐπίσης, ὅταν ὁ βασιλεὺς «Κῦρος ὁ Πέρσης ... ἀπέκτεινεν» τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βῆλ κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ προφήτου Δανιὴλ ἀποκαλύψεως τῆς ἀπάτης των καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐν λόγῳ προφήτης τῆ ἀδεία τοῦ βασιλέως τούτου ἐφόνευσε τὸν δράκοντα, οἱ Βαβυλώνιοι «ἠγανάκτησαν λίαν καὶ» εἶπεν: «Ἰουδαῖος γέγονεν ὁ βασιλεὺς ... καὶ τοὺς ἱερεῖς κατέσφαξε»⁴⁹. Προσέτι ὁ Ἰεφθάε προφανῶς ἔσφαξε τὴν μονογενῆ θυγατέρα του, ἵνα θυσιάσῃ αὐτήν⁵⁰.

41. Ἐνθ' ἄνωτ., ιβ', 15, 16.

42. Ἐνθ' ἄνωτ., 26.

43. Ὀβδιού, α', 10.

44. Ἡσαΐας, νζ', 5.

45. Ἱερεμίας, λα', μη', 15.

46. Ἐνθ' ἄνωτ., μη', μα', 5, 7, 9.

47. Ἰεζεκιήλ, ιστ', 21.

48. Ἐνθ' ἄνωτ., κγ', 39.

49. Δανιήλ: Βῆλ καὶ δράκων, 1, 28.

50. Κριταί, ια', 39.

Πέρα τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχει ἀναμφιβόλως καὶ ἕτερον μέγα πλῆθος θυμάτων ἀνθρωποσφαγῆς μεταξὺ τῶν φονευθέντων διὰ μαχαίρας καὶ ξίφους, εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ὁποίων δὲν διευκρινίζεται τίνι τρόπῳ ἔδρασαν τὰ ἐν λόγῳ φονικά ὄργανα, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν περιπτώσεων θανατώσεως, εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρεται τὸ σχετικὸν φονικὸν μέσον. Παραθέτω κατωτέρω ἐνδεικτικῶς σχετικὰ τινὰ χωρία:

Οἱ Ἰσραηλῖται «παρετάξαντο ἐπὶ Μαδιάν ... καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἀρσενικόν· καὶ τοὺς βασιλεῖς Μαδιάν ἀπέκτειναν ἅμα τοῖς τραυματίαις αὐτῶν, καὶ τὸν Εὐὶν καὶ τὸν Ροκὸν καὶ τὸν Σοῦρ καὶ τὸν Οὐρ καὶ τὸν Ροβόκ, πέντε βασιλεῖς Μαδιάν· καὶ τὸν Βαλαάμ υἱὸν Βεῶρ ἀπέκτειναν ἐν ρομφαίᾳ σὺν τοῖς τραυματίαις αὐτῶν»⁵¹. Ἐν συνεχείᾳ, ὅταν οἱ Ἰσραηλῖται ὠδήγησαν πρὸς τὸν Μωυσοῦν τὰς αἰχμαλώτους γυναῖκας τῶν Μαδιανιτῶν, οὗτος «ὠργίσθη ... ἐπὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως, χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους τοῖς ἐρχομένοις ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ... ἵνατί ἐζωγρήσατε πᾶν θῆλυ; (διατί συνελάβετε ζώσας πάσας τὰς θήλεις;)) καὶ ἀμέσως ἔδωκεν τὴν ἐξῆς ἐντολήν: «ἀποκτεῖνατε (φονεύσατε) πᾶν ἀρσενικὸν ἐν πάσῃ τῇ ἀπαρτίᾳ, πᾶσαν γυναῖκα, ἣτις ἔγνω κοίτην ἄρσενος, ἀποκτεῖνατε»⁵². Ἐπὶ πλεόν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ «ἀνεθεμάτισεν» τὴν Ἰεριχώ «καὶ ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἕως γυναικός, ἀπὸ νεανίσκου καὶ ἕως πρεσβύτου καὶ ἕως μόσχου καὶ ὑποζυγίου, ἐν στόματι ρομφαίας»⁵³. Ἐπίσης οὗτος «ἐπέστρεψεν... εἰς» τὴν πόλιν «Γαὶ καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ρομφαίας»⁵⁴. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν παρὰ τὴν Γαβαῶν μάχην οἱ ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν ὁποίων ὁ θάνατος ὠφείλετο εἰς «τοὺς λίθους τῆς χαλάζης», ἦσαν περισσότεροι ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνους, «οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μαχαίρᾳ ἐν τῷ πολέμῳ»⁵⁵. Προσέτι οἱ Ἰσραηλῖται, ὅτε κατέλαβον τὴν πόλιν «Μακηδὰ ... ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους καὶ ἐξωλόθρευσαν πᾶν ἐμπνέον, ὃ ἦν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐ κατελείφθη οὐδεὶς ἐν αὐτῇ διασσεωσμένος καὶ διαπεφευγώς»⁵⁶. Ὁμοίως οὗτοι «ἀπέκτειναν πᾶν ἐμπνέον ἐν» τῇ πόλει Ἀσώρ «ἐν ξίφει καὶ ἐξωλόθρευσαν πάντας, καὶ οὐ κατελείφθη ἐν αὐτῇ ἐμπνέον»⁵⁷. Σημειωτέον, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ «τὸ πρότερον ἄρχουσα πασῶν τῶν βασιλειῶν» τῆς περιοχῆς⁵⁸. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ «πάσας τὰς πόλεις τῶν βασιλειῶν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἔλαβεν ... καὶ ἀνεῖλεν αὐτούς ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτούς»

51. Ἀριθμοί, λα', 7, 8.

52. Ἐνθ' ἀνωτ., 14, 15, 17.

53. Ἰησοῦς Ναυῆ, στ', 21.

54. Ἐνθ' ἀνωτ., η', 24.

55. Ἐνθ' ἀνωτ., ι', 11.

56. Ἐνθ' ἀνωτ., 28.

57. Ἐνθ' ἀνωτ., ια', 11.

58. Ἐνθ' ἀνωτ., 10.

καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ὑπ' αὐτὸν κατέλαβον «πάσας τὰς πόλεις τὰς κεχωματισμένας» καὶ πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῶν «ἐξωλόθρευσαν ἐν στόματι ξίφους» καὶ «οὐ κατέλειπον ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἐμπνέον»⁵⁹.

γ') Περιπτώσεις ἀποπείρας ἀνθρωποσφαγῆς.

Ὁ Ἀβραάμ ἀπεπειράθη νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαάκ, προκειμένου νὰ προσφέρῃ τοῦτον ὡς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον Σαβαώθ. Συγκεκριμένως ὁ πρῶτος «ἐξέτεινεν ... τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν σφάζαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ». Ἀπέτυχεν ὅμως τοῦ σκοποῦ του, διότι ἐπενέβη ἀμέσως «ἄγγελος Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» λέγων «μὴ ἐπιβάλλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον μὴδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μὴδέν»⁶⁰. Σημειωτέον, ὅτι ἡ ἐν προκειμένῳ δραστηριότης τοῦ Ἀβραάμ ὀφείλεται εἰς τὴν σχετικὴν ἐντολὴν τοῦ Ὑψίστου: «Ἀβραάμ, Ἀβραάμ, ... λαβὲ τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητὸν ... τὸν Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκον αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὀλοκάρπωσιν ἐφ' ἐν τῶν ὁρέων, ὧν ἂν σοι εἴπω»⁶¹. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐσχολιάσθη πολὺ ἀργότερον ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν, ὅταν οὗτοι ἐνεθάρρουν («παρεθάρρουν») ἀλλήλους. Συγκεκριμένως εἷς ἐξ αὐτῶν εἶπε καὶ τοῦτο: «μνήσθητε πόθεν ἐστὲ (πόθεν κατὰγεσθε) ἢ τίνας πατρὸς χειρὶ σφαγιασθῆναι διὰ τὴν εὐσέβειαν ὑπέμεινεν Ἰσαάκ»⁶², ἤτοι ἐκ χειρὸς τίνας πατρὸς εἶχε δεχθῆ διὰ λόγους εὐσεβείας νὰ σφαγῆ ὁ Ἰσαάκ. Ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ των, ὅταν πρὸ τοῦ μαρτυρίου των ἐνεψύχωνε τούτους ἔλεγε: «ὀφείλετε πάντα πόνον ὑπομένειν διὰ τὸν Θεόν, δι' ὃν καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐσπευδε τὸν ἐθνοπάτορα υἱὸν σφαγιάσαι Ἰσαάκ»⁶³. Ἐπίσης ὁ Δαυὶδ ψάλλων ἀναφέρει, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ «ρομφαίαν ἐσπάσαντο ... σφάζαι τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ»⁶⁴.

δ') Μεταθανάτιος ἀποκεφαλισμός.

Ὁ «Δαυὶδ ... ἔλαβε τὴν ρομφαίαν» τοῦ Γολιάθ «καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν καὶ ἀφεῖλε (ἀπέκοψε) τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ»⁶⁵. Ἴδού τίνι τρόπῳ ὁ Δαυὶδ περιγράφει διὰ τοῦ ἰδιογράφου του ψαλμοῦ τὸ κατόρθωμά του τοῦτο. «Μικρὸς ἦμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ νεώτερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου ... ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τῷ ἀλλοφύλῳ, καὶ ... ἐγὼ ... σπασάμενος τὴν παρ' αὐτοῦ μά-

59. Ἐνθ' ἄνωτ., 12, 13, 14.

60. Γένεσις, κβ', 10-12.

61. Ἐνθ' ἄνωτ., 1, 2.

62. Μακ. Δ', ιγ', 12.

63. Ἐνθ' ἄνωτ., ιστ', 19, 20.

64. Ψαλμ. λστ', λζ', 14.

65. Βασιλ. Α', ιζ', 51.

χαιραν, ἀπεκεφάλισα αὐτόν»⁶⁶. Ἐξ ἄλλου οἱ υἱοὶ τοῦ Ρεμμών οἱ Βαανὰ καὶ Ρηχάβ «εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον» τοῦ «Ἰεβροσθέ», ὅστις «ἐκάθευδεν (ἐκοιμᾶτο) ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ τύπτουσιν αὐτὸν καὶ θανατοῦσι καὶ ἀφαιροῦσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ»⁶⁷. Ὡσαύτως ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐπη-
 ρεασθεὶς ἐκ τῆς προτροπῆς τῆς σοφῆς γυναικὸς «ἀφείλε τὴν κεφαλὴν Σαβζέ υἱοῦ Βοχορί», προφανῶς φονεύσας τοῦτον προηγουμένως καὶ τὴν ἔρριψε «πρὸς Ἰωάβ»⁶⁸. Ἐπίσης οἱ Ἰουδαῖοι «τὴν κεφαλὴν» τοῦ κατὰ τὴν μάχην φονευθέντος ἐνδόξου στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως Δημητρίου «Νικάνερος ἀφείλον»⁶⁹. Ἐπιπλέον οἱ ἱερεῖς τοῦ ἐν Περσίᾳ ἱεροῦ τῆς Ναναίας, ὅτε εἰς τοῦτο εἰσῆλθεν ὁ Ἄντιοχος ὁ Ἐπιφανής, ἔκλεισαν τὰς θύρας, ἤνοιξαν τὴν «κρυπτὴν θύραν» τῆς ὀροφῆς καὶ ἐντεῦθεν «βάλλοντες πέτρους συνεκεραύνωσαν τὸν ἡγεμόνα» τοῦτον «καὶ τὰς κεφαλὰς» αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων του «ἀφελόντες τοῖς ἔξω» τοῦ ἱεροῦ «παρέριψαν»⁷⁰.

ε') Συμπέρασμα.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης προέκυψεν, ὅτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφέρεται μέγα πλῆθος θυμάτων ἀνθρωποφαγῆς. Ἐκ τούτων τὰ ἀπαριθμούμενα ἐν αὐτῇ ἀνέρχονται μόνον εἰς 115750 περίπου. Τὸ ὑπόλοιπον μέγα πλῆθος διακρίνεται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. Ἡ πρώτη ἀνήκει εἰς τὰ ἐν τῷ ἱερῷ κειμένῳ διαλαμβανόμενα ὡς θύματα σφαγῆς καὶ ἡ δευτέρα ἀναμφιβόλως συμπεριλαμβάνεται μετὰ τῶν φονευθέντων διὰ μαχαίρας καὶ ξίφους ἀορίστως, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν φονευθέντων γενικῶς, δηλαδὴ χωρὶς νὰ ἀναφέρεται τὸ ἐν προκειμένῳ φονικὸν ὄργανον.

Ἐν κατακλειδί διευκρινίζω, ὅτι διὰ τῶν ὑπὸ μορφὴν εἰσαγωγῆς ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ὑπόδωλος ἐπιχειρεῖται μείωσις τῆς ἱερότητος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ διαλαμβανομένου Νόμου, καθ' ὅσον Αὐτὸς Οὗτος ὁ Δημιουργὸς ἀπεκάλυψε τὸ πανάγιον Αὐτοῦ θέλημα εἰς αὐτὴν μὲν διὰ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, εἰς τὴν Καινὴν δὲ διὰ τοῦ Μονογενοῦς του Υἱοῦ, «Ὁν Ἐκεῖνος «ἀπέσταλκε ... σωτῆρα τοῦ κόσμου»⁷¹. Προσέτι ὁ Σωτὴρ ζητῶν ἐν προκειμένῳ «τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος» Αὐτὸν «πατρὸς»⁷², οὐκ ἤλθε «καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας ... ἀλλὰ πληρῶσαι»⁷³.

66. Ψαλμ. ρνα', 1, 6, 7.

67. Βασ. Β', 8', 7.

68. Ἐνθ' ἀνωτ., κ', 22.

69. Μακ. Α', ζ', 47.

70. Μακ. Β', α', 16.

71. Α' Ἰωάννου, δ', 14.

72. Κατὰ Ἰωάννην, ε', 30.

73. Κατὰ Ματθαῖον, ε', 17.